

Carmina Burana

1-3

Prepjevao Zlatko Šešelj

Uvodna napomena

Carmina Burana naziv je najveće zbirke srednjovjekovne poezije koja je nastala – vjeruje se – negdje u Štajerskoj u prvoj polovici 13. stoljeća (oko 1230. godine). O ovoj se iznimnoj zbirci ništa nije znalo sve do 1806. godine kad je u Bavarskoj došlo do sekvestracije samostana. Komisija koja je trebala preuzeti biblioteku samostana *Bura sancti Benedicti* (Benediktbeuren), uz mnoštvo poznatih naslova – uvedenih u inventare i kataloge - zatječe i dotad posve nepoznati zbornik, kojeg su opisali kao zbirku „poetskih i prozних satira ponajviše uperenih protiv papinskih uporišta“. Rukopis je prenesen u München i danas je u Bavarskoj državnoj knjižnici, a oznaka mu je *Codex Latinus Monacensis 4660 i 4660a*.

Već i taj površni opis sastavljen radi inventiranja nalaza u samostanskoj knjižnici pokazuje da je, zbog svoje tematike, ova zbirka, vjerojatno, uklonjena iz redovne uporabe i s drugim „opasnim“ knjigama za protureformacije sklonjena u posebne zaključane ormare, pa se na nju zaboravilo. No ovaj skromni knjižničarski opis skriva, zapravo, nevjerojatno literarno blago. Riječ je o zbirci od 228 poetskih sastava (poglavito pjesama, te nekoliko prikazanja) iznimna nadahnuća i ljepote koja nam je omogućila sasvim drugačiji pogled u „mračni srednji vijek“. Istini za volju treba reći da se u ovim pjesmama već osjećaju nova strujanja koja se uobličuju u humanizmu krajem perioda kojeg zovemo srednjim vijekom.

Zbirka se obično dijeli u nekoliko tematskih skupina: satirične pjesme, ljubavne pjesme, napitnice i prikazanja. Stručnjaci koji su se od sredine 19. stoljeća počeli intenzivno baviti proučavanjem *Carmina Burana* pretpostavljaju da su na početku cijelog kodeksa bile crkvene pjesme, ali da su one istrgnute pri uklanjanju zbornika iz pristupačnog dijela fonda u zatvoreni. Kasnije su odijeljeno od ovog zbornika nađene i neke druge pjesme koje mu bar tematski pripadaju tako da je zbornik dobio i suplement od 26 pjesama i prikazanja. U tom suplementu nema nikakvih tematskih iskoraka iz dobro nam poznatog pjesničkog kolosijeka.

Uz veliku većinu pjesama na latinskom nekoliko je pjesama na starovisokonjemačkom i starofrancuskom.

Većina pjesnika ostala je unatoč svim proučavanjima anonimna, tek se ponegdje javljaju pjesnici koje poznajemo iz drugih izvora. U ovom prijevodu pojavljuje se pjesnik Valter iz Chatillona (*Gualterius de Castiglione*) koji je živio i djelovao u 12. sto-

ljeću (cca 1135. do nakon 1184.).

I na kraju nekoliko napomena o ovom prijevodu.

Riječ je o prvim trima pjesmama satiričke tematike o gramzivosti u Crkvi, pa se cijelo to potpoglavlje (od 1. do 25. pjesme) naziva *De avaritia*.

Prevođenje pjesama iz zbirke *Carmina Burana* zahtijeva, kako se lijepo izjasnio jedan moj kolega, „stanovitu količinu prevodilačkog mazohizma“. Jer nije riječ samo o nastojanju da se prenese i ritam i sadržaj, već se u to upleće i rima, koju je u hrvatskom teško postići. A kad tome pridodamo da je riječ o relativno kratkim stihovima (šest ili sedam slogova), onda je postizanje zadanog cilja komplicirano. Uz sve to upravo se u pjesmi Valtera iz Chatillona još uplela, u posljednjoj strofi, i jezična igra s nazivima padeža (a zapravo aluzijom na izvorno značenje glagola iz kojih su ti nazivi izvedeni), za što prevoditelj naprosto nema rješenja. Te sam stihove razriješio na sadržajnoj razini, dok samo poigravanje (latinskim) jezikom nisam uspio iskazati. Pogledao sam i engleski prijevod (koji je ispustio tu strofu), njemački (koji je ostavio nazive padeža (no ostao sasvim nerazumljiv) i poljski (čijim sam tragom i sam krenuo)

Izvornik je preuzet s internetske kolekcije *Bibliotheca Augustana*.

Zahvalan sam kolegi Darku Novakoviću na rješenjima koja sam nisam mogao naći, a on je uspio. Dakako, sve ostalo pada na moju glavu. Nadam se da toga neće biti previše.

Carmina Burana

1-3

1.

Manus ferens munera
pium facit impium;
nummus iungit federa,
nummus dat consilium;
nummus lenit aspera,
nummus sedat prelium.

nummus in prelatis
est pro iure satis;
nummo locum datis
vos, qui iudicatis.

Nummus ubi loquitur,
fit iuris confusio;
pauper retro pellitur,
quem defendit ratio,
sed dives attrahitur
pretiosus pretio.

hunc iudex adorat,
facit, quod implorat;
pro quo nummus orat,
explet, quod laborat.

Nummus ubi predicat,
labitur iustitia,
et causam, que claudicat,
rectam facit curia,
pauperem diiudicat
veniens pecunia.

1.

Ruka koja pruža dar
sveca upropašćuje:
novac svezi daje čar
novac plan učvršćuje:
novac ublažava žar
novac rat umiruje.

Novci za prelate
pravdi pute kratae;
novcem vas potplate
presudu da date.

Novac kad progovori
pravdi tad se gubi trag;
premda pravo govori
bijednik neće prijeći prag,
bogat vrata otvori
zbog bogatstva sudu drag.

njemu sudac kadi,
što traži, sud radi;
za kog novac radi,
uspjeh lako gradi.

Kad se novac obrće,
nestaje tad pravедnost,
parnica kad posrće
pomaže joj pristranost,
pravdu bijednom izvrće
silnog novca prisutnost.

sic diiudicatur,
a quo nichil datur;
iure sic privatur,
si nil offeratur.

loše mu se sudi
ništa kad ne nudi;
lišen pravde bludi,
ako se ne trudi.

Sunt potentum digiti
trahentes pecuniam;
tali preda prediti
non dant gratis gratiam,
sed licet illiciti
censum consent veniam.

Bogatstvom utovljeni
uvijek lovu grabe;
lovom tom ulovljeni
riječ hvala ne rabe,
nepravdom omamljeni
stalno kinje slabe.

clericis non morum
cura, sed nummorum,
quorum nescit chorum
chorus angelorum.

čednost pop ne želi,
novac ga veseli,
ljubav tu ne dijeli
anđela zbor cijeli.

«Date, vobis dabitur:
talis est auctoritas»
danti pie loquitur
impiorum pietas;
sed adverse premitur
pauperum adversitas.

„Tko da taj će dobiti:
moć pomaže uspješnost.“
ljude želi snubiti
bezbožnika prijetvornost;
nastoji pak odbiti
siromaha protivnost.

quo vult, ducit frena,
cuius bursa plena;
sancta dat crumena,
sancta fit amena.

tko sad uzde vodi,
kesu zlatom plodi;
čast mu sića rodi,
i to ako godi.

Hec est causa curie,
quam daturus perficit;
defectu pecunie
causa Codri deficit.
tale fedus hodie
defedat et inficit

Tako pravda izgleda,
kvarnom samo uspije;
siromašku propada,
novca mu nedostaje.
sramota nam izjeda,
stalno nam nagrđuje,

nostros ablativos,
qui absorbent vivos,
moti per dativos
movent genitivos.

naše želje krive,
koje guše žive,
daru kad se dive,
djeci propast skrive.

2.

"Responde, qui tanta cupis!"
modo Copia dicat.

2.

„Reci mi ti koji toliko želiš!“
Nek' Obilje kaže:

«Pone modum! que vis dono.»
- «Volo plena sit arca.»

„Ostavi mjeru! Dajem što
hoćeš.“ – „Prepunu škrinju.“

«Plena sit!» - «Adde duas!» -
«Addo.» «Si quattuor essent,

„Neka je puna!“ – „Neka su
dvije!“ – „Dobro.“ – „A četir’

Sufficerent.» - «Sic semper agis:
cum plurima dono,

Bit će dovoljno.“ – „Uvijek
isto: što više dajem,

Plus queris, nec plenus eris,
donec morieris.»

Još više iščeš, i prestat nećeš,
dok ne umreš.“

3.

ca. 1170

Gualterius de Castiglione

(ca. 1135 - ca. 1184)

1.

Ecce torpet probitas,
virtus sepelitur;
fit iam parca largitas,
parcitas largitur;
verum dicit falsitas,
veritas mentitur.

1.

Jao, poštenje nestaje,
Mrtva je vrlina;
Darivanje postaje
Škrto, škrtost fina;
Laž istinu prodaje,
laž nam je sudbina.

Omnes iura ledunt
et ad res illicitas
licite recedunt.

Svi sad pravo krše
I u nedopuštenom
Dopušteno svrše.

2.
Regnat avaritia,
regnant et avari;
mente quivis anxia
nititur ditari,
cum sit summa gloria
censu gloriari.

2.
Svuda vlada lakomost
lakomci ples vode;
sve baš prati tjeskobnost
blago da oplode,
jer je glavna hvastavost
hvalu da ishode.

Omnes iura ledunt
et ad prava quelibet
impie recedunt.

Svi sad pravo krše
i u svačem prljavom
bezbožno završe.

3.
Multum habet oneris
do das dedi dare;
verbum hoc pre ceteris
norunt ignorare
divites, quos poteris
mari comparare.

3.
Riječ je vrlo nezgodna
dam daš dadoh dati;
riječ jer nije pogodna
ne žele ni znati
bogati, a novaca
more svud ih prati.

Omnes iura ledunt
Et in rerum numeris
Numero secedunt.

Svi sad pravo krše
i u nedopuštenom
dopušteno svrše.

4.
Cunctis est equaliter
insita cupido;
perit fides turpiter,
nullus fidus fido,
nec Iunoni Iupiter
nec Enee Dido.

4.
Svima nama jednako
strast u srcu zvoni;
kopni vjernost polako
ne vjeruju oni:
nit Junona Iupitru,
Eneja Didoni.

Omnes iura ledunt
et ad mala devia
 licite recedunt.

5.
Si recte discernere
 velis, non est vita,
quod sic vivit temere
 gens hec imperita;
non est enim vivere,
 si quis vivit ita.

Omnes iura ledunt
et fidem in opere
 quolibet excedunt.

Svi sad pravo krše
i u zlome lutanju
 dobrovoljno svrše.

5.
Ako pravo misliti
 želiš, život nije
besciljno proživjeti,
 što puk neuk smije;
tko će tako živjeti,
 to baš život nije.

Svi sad pravo krše
i u svojim djelima
 vjeru lako skrše.

